

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2019-65-2>

УДК 330. 339

Білик Р.С.

кандидат економічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Bilyk Ruslana

Uryi Fedkovych National University of Chernivtsi

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК ТА ШЛЯХИ ЙОГО МОДЕРНІЗАЦІЇ

INVESTMENT POTENTIAL OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF NATIONAL ECONOMIES AND WAYS OF HIS MODERNISATION

Досліджено теоретичні аспекти формування інвестиційного потенціалу інноваційного розвитку країн світу в умовах посилення глобалізаційних процесів. Проаналізовано сучасні тенденції розвитку інвестиційних та інноваційних процесів та доведено, що в умовах посилення глобальної конкуренції національним економікам необхідна модернізація фінансування інвестиційного потенціалу для отримання конкурентних переваг на світових ринках. Виокремлено проблеми інвестиційного характеру, що стримують процеси інноваційного розвитку в окремих галузях та економіки загалом. За результатами проведеного аналізу визначено пріоритетні напрями та розроблено рекомендації щодо модернізації інвестиційного забезпечення інноваційно-технологічного розвитку в Україні.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, інноваційний розвиток, інституціональне забезпечення, інноваційно-технологічна модернізація.

Исследованы теоретические аспекты формирования инвестиционного потенциала инновационного развития стран мира в условиях усиления процессов глобализации. Проанализированы современные тенденции развития инвестиционных и инновационных процессов и доведено, что в условиях усиления глобальной конкуренции национальним економікам необходима модернізація фінансування інвестиційного потенціалу для получения конкурентных преимуществ на мировых рынках. Выделены проблемы инвестиционного характера, которые сдерживают процессы инновационного развития в отдельных отраслях и экономики в целом. По результатам проведенного анализа определены приоритетные направления и разработаны рекомендации по модернізації інвестиційного забезпечення інноваційно-технологічного розвитку в Украине.

Ключевые слова: инвестиционный потенциал, инновационное развитие, институциональное обеспечение, инновационно-технологическая модернізація.

The theoretical aspects of forming of investment potential of innovative development of the world countries are investigational in the conditions of strengthening of processes of globalization. Modern progress of investment and innovative processes trends are analysed and it is well-proven that in the conditions of strengthening of global competition to the national economies necessary modernisation of financing of investment potential for the receipt of competitive edges on world markets. Foreign practice shows that the problems of economic growth and increasing the competitiveness of the national economy can be solved only

through its modernization on the basis of profound technical re-equipment of production potential, which requires intensification of innovation and investment activity in the country. The latter is a prerequisite for ensuring economic growth, strengthening the competitiveness of business structures on the basis of their modernization and reconstruction, which will increase the level of economic of the country. The problems of the investment character, which hold back the processes of innovation and technological modernization in separate sectors of the economy had identified. Based on the results of the analysis, priority directions had identified and developed effective mechanisms of investment support for innovation and technological modernization in Ukraine. A grouping of factors of financial and investment development was conducted in the conditions of innovation and technological modernization of certain sectors of the national economy. Recommendations had developed for improving the institutional foundations of innovation policy in conditions of modernization of the Ukrainian economy. A number of obstacles had investigated and found that restrain the effective development of entrepreneurial structures in the conditions of modernization of the economy and do not give them incentives for introduction of innovations due to lack of state financial subordination and imperfect legislation.

Key words: investment potential, innovative development, institutional providing, innovative-technological modernisation.

Постановка проблеми. Інвестиційний потенціал країни, що об'єднує її інвестиційні ресурси – рушійний фактор розвитку будь-якого економічного процесу. Інвестиції у поєднанні з інноваціями дають мультиплікативний ефект, не лише збільшуючи кількість робочих місць і обсяги виробленої продукції в національній економіці, а й знижуючи вартість одиниці продукції, покращуючи її якість, підвищуючи рентабельність виробництва, умови праці та її продуктивність, що в кінцевому рахунку впливає на рівень конкурентоспроможності країни у світовому господарстві. Досліджуючи світовий досвід, можна із впевненістю зазначити, що активне залучення та раціональне використання інвестицій – найшвидший шлях до піднесення економічного розвитку держави на новий рівень, зокрема інноваційний. Ефективна інвестиційно-інноваційна політика забезпечує її учасників сприятливими нормативно-правовими та економічними умовами для вкладення інвестицій в економіку держави, зосереджуючи їхню інноваційну спрямованість.

Таку політику слід розглядати як детермінанту відновлення інвестиційного потенціалу інноваційного розвитку, зростання конкурентоспроможності і, в кінцевому рахунку, в розробленні і реалізації стратегії, тактики і механізмів забезпечення національних економічних інтересів. Модернізація фінансування має важливе значення не лише для здатності суб'єктів господарювання здійс-

нювати інвестиційну діяльність, спрямовану на забезпечення інноваційної діяльності, є свідченням наявності стійких конкурентних переваг, визначенням міри використання і нарощування інноваційно-інвестиційного потенціалу, його здатності забезпечувати різноманітні ефекти – економічні, ринкові, соціальні та інші.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інноваційного розвитку і його інвестиційного забезпечення досліджують зарубіжні і вітчизняні вчені. Значний внесок зробили Ю. Бажал, Дж. Бейлі, З. Варналії, А. Гальчинський, В. Геєць, Г. Марковіц, М. Міллер, Ф. Модільяні, Дж. Робінсон, А. Рум'янцев, В. Сизоненко, Л. Федулова, А. Філіпенко, М. Фрідмен, Дж. Хікс, С. Циганов, У. Шарп, Й. Шумпетер, А. Чухно та інші. Аналіз сучасного соціально-економічного становища вітчизняної економіки вказує на необхідність пошуку нових інвестиційних джерел для інноваційного розвитку економіки. У сучасних умовах для здійснення інвестиційно-інноваційного прориву необхідно створити значний фінансовий потенціал. Необхідність розроблення науково-практичних рекомендацій щодо формування механізму консолідації фінансових ресурсів різних власників та секторів для здійснення інноваційної модернізації національної економіки зумовила напрям нашого дослідження.

Незважаючи на значний обсяг наукових праць із цієї тематики, проблема формування

та реалізації ефективної інноваційно-інвестиційної моделі розвитку національних економік в умовах посилення глобальної конкуренції не досить висвітлена. Переважає вибірково-фрагментарний підхід до аналізу різних аспектів безпосереднього поєднання теорій інноваційно-інвестиційного розвитку з необхідністю модернізації економіки та державною регуляторною політикою. Внаслідок цього актуалізуються питання залучення інвестиційних джерел через інвестиційний ринок і за посередництвом інфраструктурних інститутів для реалізації інноваційної модернізаційної політики.

Мета статті полягає у висвітленні теоретико-методологічних, інституційних, організаційно-правових аспектів та розробленні практичних рекомендацій щодо модернізації фінансування інвестиційного потенціалу інноваційного розвитку економіки України в умовах посилення глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Можливості реалізації конкурентоспроможної моделі інноваційно-інвестиційного розвитку, модернізації системи її фінансування залежать не лише від інвестиційної політики держави, але й від інших напрямів економічної політики держави – зовнішньоекономічної, податково-бюджетної, грошово-кредитної та валютної політики. Необхідність участі держави в процесі фінансового забезпечення пояснюється більшістю учених положеннями концепції «провалів» ринку. За їхньою оцінкою, дисфункції ринку змушують державу втручатися в інноваційні та інвестиційні процеси, сприяти підвищенню їхньої ефективності. Загальні умови модернізації фінансування інвестиційного потенціалу й інноваційного розвитку вимагають відповідного оновлення та змін інвестиційної політики держави, наявних норм і правил та розроблення нових. В умовах загострення конкурентної боротьби за фінансові ресурси, посилення впливу глобалізаційних процесів, появи нових мегатрендів розвитку глобальних мереж реалізувати довгострокову стратегію розвитку і зайняти Україні гідне місце у світовому економічному просторі можливо

лише за умов адекватності інвестиційної політики, розширення спектру її інструментів.

Це пояснюється тим, що під впливом глобалізації зменшується самодостатність національних економік в інноваційно-інвестиційних процесах. Натомість зростає роль участі країн у ланцюжках доданої вартості (Global Value Chains), які компанії використовують для створення конкурентних переваг, ланцюжках постачання (Global Supply Chains), які втілюють послідовні процеси виробництва та розповсюдження товарів [15]. Все це відбувається на тлі зростання значення діяльності на світових фінансових ринках. При цьому, як справедливо зазначають дослідники національних та глобальних детермінантів економічного зростання, виникають і поглиблюються розбіжності між економічним розвитком і економічним зростанням. Останнє може мати місце і за умов мінімальних або взагалі відсутніх змін у форматі економічного розвитку країн, які функціонують як сировинні придатки [8, с. 12].

В економічній літературі інвестиційну політику держави визначають як сукупність макроекономічних підходів і рішень, що визначають напрями інвестування, сприяють мобілізації засобів підприємств та створюють сприятливий інвестиційний клімат [7, с. 190]. Традиційними інструментами формування сприятливого інвестиційного середовища є податкові та амортизаційні пільги, методи грошово-кредитного регулювання. В умовах незавершеності трансформаційних процесів, відкритості національної економіки дедалі більшого значення набувають чинники інституційного впливу, які забезпечують прогнозованість в управлінні процесом формування і використання інвестицій в інноваційних процесах. Стратегія інвестиційної політики національних економік актуалізується і у зв'язку з гострою потребою в припливі капітальних вкладень у модернізацію економіки, технологічне оновлення виробництва, створення принципово нових видів техніки, технологій і інноваційних продуктів.

У 2018 р. в Україні було освоєно 526,3 млрд. грн. капітальних інвестицій, що

на 17,3% більше, ніж у 2017 р. Найбільшу частку інвестицій вкладено в матеріальні активи – 93,3%, з яких у будівлі та споруди вкладено 44,2% усіх інвестицій, у машини, обладнання та транспортні засоби – 45,2%. У нематеріальні активи в 2018 р. вкладено 6,7% загального обсягу капітальних інвестицій, з них 2,0% вкладено в програмне забезпечення та бази даних [4].

Інвестиційна політика інноваційного розвитку в різних країнах реалізується шляхом державного регулювання інвестиційної діяльності, застосування взаємопов'язаної системи методів підвищення інвестиційної активності, певним поєднанням заходів та відповідних інститутів, що розробляють і втілюють ці заходи. Ефективність цих заходів перевіряється через показники стану і динаміки розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу національної економіки.

Дискусійними лишаються питання визначення методів активізації інвестиційного попиту та умов використання традиційних для світової практики збільшення державних витрат, зменшення податків, зниження процентної ставки за кредит, збільшення грошової маси та інші методи. В літературі напрацьовані різні підходи щодо визначення пріоритетних напрямів інвестування інноваційної діяльності. Окремі автори вважають, що в Україні сприятлива ситуація складається в паливній промисловості, чорній та кольоровій металургії, хімічній та нафтохімічній промисловості, що зумовлено стійким попитом на цю продукцію насамперед на зовнішніх ринках [6, с. 45]. Інші вважають, що інноваційна природа економічного зростання вимагає пріоритетного розвитку інтелектуально-інформаційних сфер через відповідне зростання капіталовкладень [2, с. 117]. Зазначимо, що в національній економіці ці сфери виглядають доволі звужено: в технологічній частині капітальних вкладень на 83% домінує III технологічний уклад, і лише 10% становить IV технологічний уклад [8, с. 17]. Зрозуміло, що інвестування підприємств цих укладів лише сприятиме консервації застарілої неефективної структури виробництва.

Інвестиційна політика поліформована і багаторівнева: вона реалізується на загальнодержавному, міждержавному, регіональному рівні, рівні окремого суб'єкта господарювання або їх об'єднань за різними ознаками у відповідні форми інноваційної та виробничо-технологічної діяльності. В останні роки поширеним є кластерний підхід, який втілює комбінацію різних рівнів реалізації спільної для суб'єктів, що його утворюють, системи формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу.

Мегатрендом розвитку глобальних інноваційних мереж можна вважати інтернаціоналізацію інноваційної діяльності, яка породжує нові потенційні можливості (і водночас виклики появи глобальних ризиків) для відкритих інновацій. Фінансування суб'єктів інноваційної діяльності в глобальних інноваційних мережах зумовлює потребу високотехнологічних країн формувати здатність залучатися до процесу інтернаціоналізації шляхом активізації використання розширення кола потенційних партнерів і інвесторів, проведення узгоджених дій у сфері НДДКР. Інтернаціоналізація наукових досліджень і розробок в межах ТНК та інших структур, на думку учених, є однією з головних причин глобалізації НДДКР та інновацій загалом [9, с. 97]. Виникають і отримують подальший поштовх відкриті інновації, які дають змогу максимізувати прибуток від спільного створення і комерціалізації інноваційних проектів. Отже, глобальні інноваційні мережі уособлюють глобально організовану мережу взаємопов'язаних та інтегрованих функцій і операцій ТНК з розроблення та реалізації новітніх науково-технічних ідей і проектів.

Участь України в глобальних інноваційних мережах на сучасному етапі розвитку світового господарства є можливою. Але для цього потрібно виявити реальні умови включення національної економіки в систему міжнародного інноваційного підприємництва, врахувати ту обставину, що відкриті інновації вимагають особливої інфраструктури та значних інвестиційних вкладень.

Таким чином, інвестиційна політика повинна враховувати реальні можливості національної економіки, міру її привабливості для потенційних інвесторів. Інноваційність економіки визначає особливості фінансового забезпечення, можливості формування і використання інноваційно-інвестиційного потенціалу. Схематично цю залежність і причинно-наслідкові зв'язки можна зобразити у вигляді такої таблиці (табл. 1).

Реалії економіки України свідчать, що найбільше значення для модернізації фінансування інвестиційного потенціалу інноваційного розвитку має рівень підприємства. Інші рівні задіяні в підприємницькій діяльності, яка не має ознак інноваційної, або інноваційно-інвестиційні процеси перебувають у стадії становлення. Під впливом ринкової трансформації та загострення конкуренції на рівні суб'єктів господарювання – підприємств та їх об'єднань – у різні форми виробничої та інноваційної діяльності інвестування дедалі більше підпорядковується процесам оновлення технологій виробництва, інтелектуалізації підприємницької діяльності. При цьому значна частка інвестицій є іноземними, що пояснюється обмеженням фінансових ресурсів суб'єктів господарювання та держави, незацікавленістю інших інвесторів брати участь

у забезпеченні інноваційної діяльності. Неможливість задовольнити попит на інвестиції лише за рахунок збільшення випуску продукції не дає змоги підприємствам змінити товарну стратегію розвитку на інноваційну.

Зазначимо, що стратегічною лінією країн-членів ЄС у сфері інноваційної діяльності є концентрація фінансових ресурсів на таких напрямках, як створення єдиної бази даних, яка акумулює і регламентує порядок створення підприємств; фінансову підтримку малих і середніх фірм (надання допомоги в підготовці, реєстрації патентів); запровадження податкового механізму, що дає певні пільги інноваційно активним підприємствам. Тим самим в країнах ЄС створюються спільні інфраструктурні проекти, запроваджуються механізми фінансового забезпечення інвестицій в інновації [5, с. 41].

Модернізація фінансування інвестиційного потенціалу базується на спрямуванні капіталів в нові напрями інвестування, і передусім у людський капітал, інформаційно-комунікаційні технології. Досвід розвинених країн США, ЄС, Японії підтверджує, що саме ці напрями забезпечують найкраще використання інноваційно-інвестиційного потенціалу, динаміку зростання визначених законодавством України пріоритетних сфер

Таблиця 1

Особливості фінансового забезпечення та формування і використання інноваційно-інвестиційного потенціалу

Рівень інвестиційного потенціалу	Джерела фінансування	Особливості використання	Об'єкти впливу інвестиційної політики держави
Глобальний	ТНК	Специфічна інноваційна інфраструктура	Потенціал міжнародного співробітництва
Міждержавний	Державні фінанси	Специфічна інноваційна інфраструктура	Інноваційно-інвестиційний потенціал транскордонного співробітництва
Загальнодержавний	Державні та місцеві фінанси	Використання державних фінансів	Інноваційні проекти та програми загальнодержавного значення
Територіальний	Місцеві фінанси	Наявність ресурсів	Регіональні проекти та програми
Рівень кластеризації	Змішане фінансування	Попит на інновації зі сторони малих інноваційних фірм	Інноваційно-інвестиційний потенціал кластера
Рівень підприємства	Власні кошти, кредити, позики	Управління реальними інвестиціями	Інноваційно-інвестиційний потенціал підприємства

Джерело: авторська розробка

науково-технічного та інноваційного розвитку, посилення їх впливу на модернізацію національної економіки загалом. Вони найбільшою мірою відповідають довгостроковим концептуальним установкам реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку національної економіки [8].

Модернізація фінансування інвестиційного потенціалу потребує інтенсифікації участі держави шляхом використання державних фінансів для фінансування інвестиційних програм. Джерелами можуть бути бюджетне фінансування, цільова кредитна емісія або певна комбінація таких джерел. Зазначимо, що для участі держави в фінансуванні інноваційної інфраструктури, участі в інвестуванні інноваційних проєктів, що забезпечують створення додаткового джерела фінансування інноваційно-інвестиційного розвитку, потрібні зміни в бюджетному законодавстві [12].

Враховуючи обмежені можливості державного бюджету України, доцільно запровадити вичерпний перелік критеріїв і вимог до інвесторів (розпорядників фінансових ресурсів) для прийняття рішень. Участь держави у самофінансуванні інноваційних проєктів повинна посилюватися запровадженням фінансових інструментів, спрямованих на здешевлення інвестиційних ресурсів у таких сферах, як ресурсо-, енергозбереження, високотехнологічні види діяльності, розвиток інноваційної інфраструктури.

У структурі капітальних інвестицій в Україні за три останні роки за джерелами фінансування відбулися суттєві зміни. Найбільшу суму капітальних вкладень становлять власні кошти підприємств та організацій, частка яких у загальному обсязі капітальних інвестицій у 2018 р. зросла порівняно з попередніми роками і становила 71,3%. Також необхідно відмітити такі сприятливі зміни, як збільшення частки капітальних інвестицій за рахунок коштів державного бюджету, частка яких у 2016 р. становила 2,3% загального обсягу, в 2017 р. вона збільшилася до 3,4%, а в 2018 р. вже становила 4,0%. Частка капітальних інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів у 2017 р. порівняно з 2016 р.

зросла до 9,3%, але в 2018 р. дещо зменшилась і становила 8,7% загальної суми інвестицій. Це свідчить про можливість місцевих органів влади більше коштів залучати в місцеві та регіональні проєкти.

Водночас зменшилася частка капітальних інвестицій за рахунок кредитів банків та інших позик, тобто банківська сфера не створює умов для можливостей кредитування інвестиційних проєктів. Також зменшилася частка коштів населення на будівництво житла – з 8,9% у 2016 р. до 6,4% у 2018 р., на що у свою чергу вплинули труднощі з тримання банківських кредитів. Дійсно негативними змінами в структурі капітальних вкладень є значне скорочення інвестицій за рахунок коштів іноземних інвесторів: якщо в 2016 р. кошти іноземних інвесторів становили 2,9% загального обсягу капітальних інвестицій, то в 2018 р. – всього 0,3% [4].

Світова практика свідчить, що найбільш поширеними механізмами залучення і підтримки фінансування інвестиційного потенціалу є стабільний податковий режим, низькі податкові ставки, пільги в оподаткуванні окремих операцій інноваційного процесу. Важливою складовою частиною модернізації фінансування та стимулювання інвестування в умовах обмеженості фінансових ресурсів є поєднання цих механізмів, а також зосередження на обмеженій кількості пріоритетних напрямів, відповідно до наявного потенціалу національної економіки.

На наш погляд, до переліку пріоритетних напрямів, що дозволять дати імпульси прискорення модернізації фінансування інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку, слід віднести:

- 1) інноваційно насичені (високотехнологічні) промислові види діяльності – машинобудування, космічна техніка, підприємства ВПК – доцільно використовувати кластерну систему. Концентрація інтелектуального, промислового, науково-технічного потенціалів супроводжується і відповідною концентрацією фінансових потенціалів суб'єктів інноваційно-інвестиційної взаємодії учасників кластерної системи. Збільшення

економічного ефекту через злиття підприємницьких структур дає змогу отримати синергетичний ефект, який реалізується шляхом розширення ринків збуту завдяки економії на витратах і низьким цінам, збільшенням фінансування інвестиційних проєктів, тим самим посилюючи свій інноваційно-інвестиційний потенціал. Отримані в результаті утворення кластеру ефекти перетікання знань, нарощування спільного грошового потоку, ефект спільного використання елементів інноваційної інфраструктури та ефект зниження трансакційних витрат створюють передумови для ефективної інтеграції у глобальні інноваційно-інвестиційні ланцюжки;

2) аграрно-промисловий комплекс набуває дедалі більшої ваги у ВВП країни. Але в сільському господарстві переважає продукція сировинного походження. Збільшення інвестиційного потенціалу інноваційного розвитку повинно відбуватися як за рахунок власних джерел фінансування, так і за рахунок різних схем кредитного фінансування інвестицій;

3) сфера інформаційних технологій, інвестиції в підготовку ІТ-спеціалістів. За кількістю і якістю підготовки спеціалістів Україна увійшла в першу п'ятірку країн світу. Беззаперечними є переваги, які гарантують високу віддачу на вкладені капітали: швидкість виконання проєктів, їх затребуваність на світових ринках, висока ліквідність, досить високий рівень мобільності матеріальних активів, насамперед основних фондів і робочої сили. Крім того, застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій сприяє модернізації інших сфер національної економіки;

4) літако- й автомобілебудування, виробництво середньо- та низькотехнологічного рівня. В галузі транспортного літакобудування Україна має визнані конкурентні переваги, інвестиції повинні спрямовуватися переважно в створення і розвиток інноваційних проєктів. Для автомобілебудування важлива наявність технологічної бази, виробничих потужностей, високий рівень кваліфікації робочої сили, сусідство з основними автомобілебудівними кластерами (Словаччина,

Туреччина та інші країни), що створює додаткові можливості співробітництва в інноваційно-інвестиційній сфері. Формування сприятливих умов для інвестування в ці галузі може відбутися за рахунок розвитку державно-приватного партнерства, для якого вже визначені законодавством гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації співпраці держави і приватного бізнесу [8].

Модернізація фінансування інвестиційного потенціалу інноваційного розвитку національної економіки має свої особливості, що відрізняє ці процеси від аналогічних у розвинених країнах світу. Так, беззаперечною є потреба в змінах у податковому та амортизаційному законодавстві. Головне в цих змінах полягає у наданні стійких характеристик пільгам, зниження інституційної невизначеності застосування цих фінансових інструментів у довгостроковому періоді. Держава тим самим стає всезагальним ресурсом розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу [3, с. 123].

Доцільно застосовувати в Україні запропоновану окремими авторами традиційну для статистичних стандартів країн-членів ЄС класифікацію податкових надходжень за функціональною ознакою й виокремлення таких агрегованих статей податків, як: податки на капітал, податки на працю, податки на споживання (ПДВ та акцизи), податки на власність, екологічний податок [1, с. 122]. Ми поділяємо думку авторів, що така модернізація української податкової системи дає можливість пов'язати податкові стимули з відповідними елементами витрат інноваційних підприємств, сприятиме вирішенню проблеми оптимізації податкового навантаження.

При цьому доцільно використовувати різні критерії та методи оцінювання рівня інноваційності суб'єктів господарювання (інноватори та імітатори) за видами економічної діяльності і потреби в фінансуванні в залежності від етапу інноваційного процесу. Так, на етапі прийняття рішення про фінансування інвестиційного потенціалу для створення інноваційного проєкту і формуванні активів доцільно зменшувати податкове навантаження,

а на етапах реєстрації патенту, комерціалізації інновацій і отримання прибутку – податкове навантаження повинно зростати або бути нейтральним, що буде сприяти відтворенню інноваційно-інвестиційного потенціалу суб'єктів господарювання [10, с. 85].

Використання окремих джерел і поєднання різних методів фінансування інвестиційного потенціалу повинно відбуватися таким чином, щоб вони забезпечували єдність економічних інтересів усіх учасників цього процесу. Якщо розглядати інноваційний процес як лінійний, то доцільно розмежовувати його окремі частини (фундаментальні дослідження, прикладні розробки, дослідно-конструкторські та експериментальні роботи), що дає визначити обсяги та джерела фінансування інновацій [13, с. 105].

Такий підхід є, на нашу думку, правильним, він дає можливість виявити потребу в межах базового бюджетного фінансування. Але інвестиційний потенціал інноваційного розвитку краще визначати як інтегровану сукупність активів (як матеріальних, так і нематеріальних), тобто інноваційний та інвес-

тиційний потенціал, уособлений в основних засобах і оборотних активах, елементах інтелектуального капіталу. Зростання ефективності використання потенціалу, перетворення їх у процесі розроблення і комерціалізації нововведень в інноваційні технології і продукти дає можливість відтворення інноваційно-інвестиційного потенціалу на якісно новій, розширеній основі.

Інноваційна діяльність в економіці України загалом і на окремих підприємствах здійснюється хаотично, а рівень її активності аж ніяк не впливає на конкурентоспроможність [10, с. 82]. Недоступність новітніх технологій для більшості підприємств блокує використання власного потенціалу, його поступової втрати. Низький рівень готовності суб'єктів господарювання до впровадження інновацій пояснюється, як свідчать статистичні дані, причиною нестачі фінансових ресурсів [11, с. 38].

Тому доцільно доповнити традиційні схеми фінансування інвестиційних проектів новітніми джерелами, які зарекомендували себе в розвинених країнах світу (рис. 1).

Рис. 1. Схеми фінансування інвестиційних проектів

Джерело: авторська розробка

Світовий досвід доводить, що модернізація фінансування інвестиційного потенціалу інноваційного розвитку залежить не лише від вирішення пошуку нетрадиційних джерел, але й знаходження їх оптимального співвідношення для нарощування у подальшому власних джерел фінансування. Для цього потрібно чітко розрізняти функціональне призначення суб'єктів фінансування, знаходити шляхи узгодження інтересів інвесторів та реципієнтів. Наприклад, залучення для фінансування інвестиційного потенціалу учасників, які оперують із так званими «довгими грошима» – пенсійних фондів, інвестиційних та венчурних фондів – надає можливість реалізувати їхні інтереси, брати участь в інвестуванні інноваційних проектів із значним терміном виконання. Під час вибору джерела фінансування інвестиційних проектів на міжнародних ринках потрібно враховувати особливості розвитку галузі, умов діяльності, які впливають на ефективність вибраного джерела. Страхіві компанії можуть бути залучені в інноваційно-інвестиційний проект під час оцінки ризиків, які виникають на його окремих стадіях, або виконання проекту загалом [12, с. 168].

Модернізація фінансування шляхом диверсифікації джерел утворення фінансових ресурсів вимагає змін у банківському кредитуванні інноваційних проектів, цільового використання державних та місцевих фінансів на створення сучасної інноваційної інфраструктури, залучення венчурного капіталу та інших джерел інвестування. Залучення венчурних інвестицій в інноваційний розвиток, як свідчить досвід США, країн-членів ЄС потребує достатньої кількості новостворених малих підприємств, які формують стійкий попит на венчурний капітал. В Україні основним джерелом інвестиційних ресурсів є венчурні фонди як специфічний інститут спільного інвестування. Але умови їхнього функціонування не забезпечують реалізації переваг у використанні за зростання кількості та вартості їхніх активів в інноваційній діяльності [5, с. 44].

Нарощування потенціалу фінансування українських компаній під час виходу на

зовнішні ринки може відбуватися і за рахунок експорту вітчизняного інтелектуального продукту. Потужна купівельна спроможність іноземних учасників інноваційної діяльності підкріплюється світовими комерційними мережами науково-технічної інформації (зокрема, Міжнародний банк ліцензованих технологій), що створює передумови для ще одного джерела фінансування – продажу технологій. Крім того, інформація дає імпульс для активізації інноваційної діяльності малому венчурному бізнесу, розвитку зв'язків між ними та великими корпораціями, про що свідчить досвід таких гігантів, як «Тойота», «Фольцваген», «Вольво» [10].

Висновки. Отже, модернізація фінансування інвестиційного потенціалу інноваційного розвитку України в умовах посилення глобальної конкуренції є незворотнім процесом, який передбачає вирішення таких проблем.

Висхідною проблемою модернізації формування і розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу є необхідність створення умов забезпечення розширеного відтворення економіки за рахунок мотивації і стимулювання нагромадження капіталу. Це дозволить змінити співвідношення між нагромадженням і споживанням у структурі національного доходу на користь нагромадження без зниження рівня фондів споживання, рівня життя і доходів населення. Розширення можливостей для економічного зростання відбувається насамперед у процесі нагромадження капіталу в сучасних формах – людського та інтелектуального капіталу.

Передумовою проведення модернізації є підвищення ролі інвестиційної політики, розвиток інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку. Складовими частинами сучасної інвестиційної політики в умовах глобалізації є визначення пріоритетів інвестиційного розвитку національної економіки, створення умов для збереження, розвитку й використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу, розвитку фінансової підтримки міжнародної інноваційно-інвестиційної взаємодії. Нині потрібно розв'язати проблему пошуку нових форм

і методів адаптації національного інвестиційного середовища інноваційної діяльності до сучасних вимог глобалізації інвестиційних процесів. За цих умов для України немає іншого вибору, як розробляти власну модель

збереження і нарощування інвестицій у середині країни, формування надійного фінансування за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел інвестиційного потенціалу інноваційного розвитку.

Список літератури:

1. Богер О.В. Компаративний аналіз податкового законодавства України та ЄС в контексті стимулювання інновацій. *Економіка та держава*. 2015. № 4. С. 120-123.
2. Геєць В.М. Модернізація в системі «суспільство-держава-економіка». *Європейська економіка України*. 2014. № 2. С. 111-124.
3. Єфіменко Т.І. Фіскальний простір антикризового регулювання. Київ: ДННУ «Академія фінансового управління», 2012. 332 с.
4. Капітальні інвестиції в Україні. *Державна служба статистики України* : вебсайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018> (дата звернення 02.09.2019).
5. Касич А.О. Модернізаційні процеси в Україні в контексті світового досвіду. *Економіка України*. 2017. № 9. С. 38-58.
6. Кіндзерський Ю.В. Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації: монографія. НАН України, ДУ ІЕП НАН України. Київ. 2013. 536 с.
7. Міждисциплінарний словник з менеджменту / за ред. Д.М. Черваньова, О.І. Жилінської. Київ: Нічлава, 2011. 624 с.
8. Національні та глобальні детермінанти економічного зростання України: наукова доповідь / за ред. І.М. Бобуха. Київ: ІЕП НАН України, 2018. 390 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/sr/299.pdf> (дата звернення 02.09.2019).
9. Рилач Н.М. Мегатренди розвитку глобальних інноваційних мереж. *Актуальні проблеми міжнародних відносин. Збірник наукових праць ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка*. 2018. Вип. 13. С. 94-101.
10. Сизоненко В.О. Фінансування інноваційно орієнтованої економіки в умовах інституціональної невизначеності. *Фінанси України*. 2013. № 5. С. 80-89.
11. Федулова Л. Підходи до оцінки готовності підприємства щодо інноваційного розвитку. *Вісник Київського університету ім. Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*. 2011. Вип. 124/125. С. 36-39.
12. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України: монографія / За ред. М.І. Диби, О.М. Юркевич. Київ: КНЕУ, 2013. 425 с.
13. Циганов С.А., Сизоненко В.О. Інноваційна модернізація економіки як основа реалізації національних економічних інтересів. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Менеджмент інновацій»*. 2015. Вип. 4. С. 101-108.
14. Enterprises by type of innovation (2018). *Eurostat* : website. URL: appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do (дата звернення 21.05.2019).
15. Tarver E. (2015) What is the difference between a value chain and a supply chain? / *Investopedia* : website. URL: <http://www.investopedia.com/ask/answers/043015/what-difference-between-value-chain-and-a-supply-chain.asp> (дата звернення 17.05. 2019).

References:

1. Boher O.V. (2015) Komparatyvnyy analiz podatkovoho zakonodavstva Ukrayiny ta YES v konteksti stymulyuvannya innovatsiy [Comparative analysis of the tax legislation of Ukraine and the EU in the context of stimulating innovation]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 4, pp. 120-123. (in Ukrainian).
2. Heyets' V.M. (2014) Modernizatsiya v systemi «suspil'stvo-derzhava-ekonomika» [Modernization in the system «society-state-economy»]. *European economy of Ukraine*, no. 2, pp. 111-124. (in Ukrainian).

3. Yefimenko T.I. (2012) *Fiskal'nyy prostir antykrizovoho rehulyuvannya* [Fiscal space for crisis management]. Kyiv: National Academy of Financial Management. (in Ukrainian).
4. Kapital'ni investytsiyi v Ukrayini [Capital investment in Ukraine]. *State Statistics Service of Ukraine*: Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 02 September 2019).
5. Kasych A.O. (2017) Modernizatsiyni protsesy v Ukrayini v konteksti svitovoho dosvidu [Modernization processes in Ukraine in the context of world experience]. *Economy of Ukraine*, no. 9, pp. 38-58. (in Ukrainian).
6. Kindzers'kyu Yu.V. (2013) *Promyslovist' Ukrayiny: stratehiya i polityka strukturno-tehnologichnoyi modernizatsiyi* [Industry of Ukraine: strategy and policy of structural and technological modernization]. Kyiv: IEP NAN Ukrayiny. (in Ukrainian).
7. Chervan'ov D.M. (red.) (2011) *Mizhdystyplinarnyy slovnyk z menedzhmentu* [The Interdisciplinary Dictionary of Management]. Kyiv: Nichlava. (in Ukrainian).
8. Bobukh I.M. (red.) (2018) *Natsional'ni ta hlobal'ni determinanty ekonomichnoho zrostannya Ukrayiny: naukova dopovid'* [National and Global Determinants of Ukraine's Economic Growth: A Scientific Report]. Kyiv: IEP NAN Ukrayiny. Available at: <http://ief.org.ua/docs/sr/299.pdf> (accessed 2 September 2019). (in Ukrainian).
9. Rylach N.M. (2018) Mehatrendy rozvytku hlobal'nykh innovatsiynykh merezh [Megatrends for the development of global innovation networks]. *Actual problems of international relations. Collection of scientific works of IIR KNU T. Shevchenko*, vol. 13, pp. 94-101. (in Ukrainian).
10. Syzonenko V.O. (2013) Finansuvannya innovatsiyno oriyentovanoi ekonomiky v umovakh instytutsional'noyi nevyznachenosti [Financing an innovation-oriented economy in the face of institutional uncertainty]. *Finance of Ukraine*, no. 5, pp. 80-89. (in Ukrainian).
11. Fedulova L. (2011) Pidkhody do otsinky hotovnosti pidpryemstva shchodo innovatsiynoho rozvytku [Approaches to assessing enterprise readiness for innovative development]. *Bulletin of the Kyiv Taras Shevchenko University*. Economy series, vol. 124/125, pp. 36-39. (in Ukrainian).
12. Dyba M.I., Yurkevych O.M. (red.) (2013) *Finansove zabezpechennya innovatsiynoho rozvytku Ukrayiny* [Financial support for innovative development of Ukraine]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian).
13. Tsyhanov S.A., Syzonenko V.O. (2015) Innovatsiyna modernizatsiya ekonomiky yak osnova realizatsiyi natsional'nykh ekonomichnykh interesiv [Innovative modernization of economy as a basis for realization of national economic interests]. *Bulletin of Dnipropetrovsk University. Innovation Management Series*, vol. 4, pp. 101-108. (in Ukrainian).
14. Enterprises by type of innovation (2018). *Eurostat*. Available at: appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do (accessed 21 May 2019).
15. Tarver E. (2015) What is the difference between a value chain and a supply chain? *Investopedia*. Available at: <http://www.investopedia.com/ask/answers/043015/what-difference-between-value-chain-and-a-supply-chain.asp> (accessed 17 May 2019).